

РОЗДІЛ IV

Лінгвістичні та методичні проблеми викладання іноземних мов у школі та ВНЗ

УДК 811.111-26

Світлана Волох

Організація роботи в парах під час проведення занять з іноземної мови в непрофільному ВНЗ

Досліджено проблему організації роботи в парах під час проведення занять з іноземної мови в непрофільному вищому навчальному закладі. Роботу в парах можливо імплементувати для будь-якої дидактичної мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань. Задля організації мовної взаємодії студентів у парах застосування на практиці таких методичних прийомів, як: інтерв'ю, банк інформації, пошук пари, дискусійна гра, забезпечує найвищий рівень мовної діяльності студентів. Здійснено детальний аналіз переваг і недоліків цієї форми роботи. У статті наведено результати проведеного дослідження серед студентів. Його методом дослідження обрано спостереження задля аналізу та порівняння виконання роботи в парах й індивідуально. Експериментальним методом доведено, що робота студентів у парах демонструє кращі результати, має позитивний вплив на розвиток знань студентів з іноземної мови, вона більш наближена до реального спілкування, розвиває діалогічне мовлення й підвищує мотивацію до опанування іноземної мови.

Ключові слова: колективне навчання, робота студентів у парі, групова форма навчання, стримане спостереження, активне спостереження, заняття з англійської мови, вищий навчальний заклад.

Постановка наукової проблеми та її значення. Одне з найголовніших завдань викладача іноземної мови у вищому навчальному закладі – навчання вільного спілкування іноземною мовою, забезпечення максимальної активізації комунікативної діяльності студентів під керівництвом викладача.

Оволодіння іноземною мовою – досить складний процес, оскільки вимагає багато часу та зусиль від сучасного студента. У далекому минулому Конфуцій зазначив: «Скажи мені – і я забуду, покажи мені – і я запам'ятаю, дай мені зробити – і я зрозумію». Тому сьогодні одним із провідних принципів навчання іноземній мові вважається принцип колективного навчання, що запроваджений як засіб зменшення суперництва в американських навчальних закладах. Свого часу мовознавець Джеймс Колеман визнав конкурентний підхід негативним аспектом освітньої системи [2]. На його думку, колективний підхід мав більше використовуватись у викладанні. Беручи за основу праці Джеймса Колемана, науковець Роберт Славін здійснив дослідження форм колективного навчання, котре описав як Student Team Learning (навчання студентів у команді) і детермінував явище «колективне навчання» як навчальну програму, під час якої студенти працюють у невеликій групі, щоб допомогти один одному опанувати академічний зміст [10, с. 16]. Отже, згідно з принципом колективного навчання, під час вивчення іноземних мов перевага надається саме таким колективним формам, як робота в групах, парах, командах. Наше дослідження розкриває роботу в парах.

Задля досягнення найбільшої мовної активності студентів слід частіше застосовувати парні види роботи на занятті, які визнаються одним зі шляхів підвищення ефективності сучасного заняття з іноземної мови у вищій школі.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Аналіз літературних джерел демонструє той факт, що питання диференціації групових форм навчання в дидактиці вивчали вітчизняні вчені, серед яких – М. Д. Виноградова, І. Б. Первін («колективна пізнавальна діяльність»), В. К. Дяченко, А. Г. Ривін («колективний спосіб навчання»), І. М. Чередов («колективна робота»). Термінологічна варіативність для позначення одного й того самого феномену, а саме колективного навчання, надала можливість науковцям більш ґрунтовно розглянути цей аспект. Розв'язання проблеми застосування спільної роботи в парах здійснювали Е. І. Пассов («мовна група»), Г. А. Китайгородська (робота в «діадах» та «тріадах»), І. А. Зимняя («навчальне співробітництво»). У зарубіжній дидактиці роботи стосовно колективного навчання належать провідним західним фахівцям Р. Славіну, Д. Джонсону, Р. Джонсону, Е. Аронсону, С. Каган. Але, незважаючи на велику кількість наукових праць, це питання потребує подальшої розробки й поглибленого дослідження.

Мета й завдання статті. Мета статті – доказ ефективності реалізації прийомів роботи студентів у парах під час проведення занять з іноземної мови, обґрунтування переваг і недоліків та визначення ролі викладача під час цієї форми роботи.

Робота в парах – релевантний аспект нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Поступова інтеграція України в європейське та світове співтовариство, соціокультурні зміни й модернізація в системі освіти привели до різкого зросту мотивації до вивчення іноземної мови. Як наслідок, зросла необхідність особистісно орієнтованого підходу у викладанні та навчанні іноземної мови. У вищому навчальному закладі особистісно орієнтований підхід може бути реалізований через принцип колективного навчання, а саме роботу студентів у парах під час проведення занять з іноземної мови. Вільне спілкування іноземною мовою ми ставимо за мету, яку прагнемо досягнути на кожному занятті. Викладач намагається, щоб студенти спілкувалися вільно. Ще в 1983 р. С. Савігнон зазначала, що «комунікативна компетенція реалізується через спілкування» [8, с. 65].

Передусім, акцентуємо увагу на власному досвіді й спостереженні роботи студентів у парах на заняттях з англійської мови в непрофільному вищому навчальному закладі. Мовознавці Девід Джонсон і Роджер Джонсон у своїй праці «Circles of Learning: Cooperation in the Classroom» високо оцінили колективне навчання, порівняно з іншими підходами. Вони зазначали: «...колективний підхід є більш ефективним і сприяє довшому утриманню знань, ніж конкурентний та індивідуальний підходи до навчання» [4, с. 2].

Як засвідчує практика, репродуктивний підхід до навчання мови не спонукає студентів до майбутнього розвитку мовленнєвої компетенції. Проте роботу в парах можливо імплементувати для будь-якої дидактичної мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань. Задля організації мовної взаємодії студентів у парах застосування на практиці цих методичних прийомів забезпечує найвищий рівень мовної діяльності студентів.

Інтерв'ю передбачає завдання викладача – залучення кожного студента до активної співпраці, виховуючи доброзичливе ставлення один до одного. Студенти мають бути ознайомлені з етичними нормами спілкування, ставити питання та відповідати на них, використовуючи лексику, із якою щойно ознайомилися.

Банк інформації, сутність прийомів якого полягає в тому, що кожен студент володіє частковою інформацією. Завдання передбачає, щоб у результаті спілкування в парі була одержана інформація, якої не вистачає.

Пошук пари, має конституент прийому – умову: кожен студент має свою пару про яку не здогадується та яку повинен знайти, ставлячи запитання іншим студентам.

Дискусійна гра, суть якої полягає в тому, що студенти отримують проблемне завдання, яке повинні обговорити в парі, висловлюючи свою думку, погоджуючись або заперечуючи твердження співрозмовника.

Не виникає сумніву, що під час виконання вищезазначених методичних прийомів підвищується мотивація студентів до говоріння, активізується розумова діяльність, розвиваються мовленнєві здібності.

Вважаємо за доцільне більш детально окреслити три етапи роботи студентів у парах, що використовуються на занятті з іноземної мови.

На першому етапі викладач представляє тему, дає поради та настанови щодо виконання завдання, а також допомагає студентам пригадати лексичні структури або граматичні конструкції, які

можуть бути корисними під час роботи. Часові обмеження виконання поставленого завдання, на наш погляд, потребують чіткої регламентації, оскільки цей час може затягнутися, а це, зі свого боку, негативно вплине на загальний хід заняття. Важливо пересвідчитися, чи всі студенти правильно зрозуміли умову. У цьому допомагає переклад рідною мовою або повторення її будь-яким студентом.

На другому етапі студенти виконують саме завдання. Лінгвіст Річард Фрост слушно підкреслював, що викладач може допомагати з лексикою, граматиною та вимовою тоді, коли він вважає це за необхідне [3].

На третьому етапі, після того, коли завдання завершено, викладач корегує відповіді студентів. Це дасть змогу звернути увагу на лінгвістичну помилку, зробити аналіз для попередження її виникнення в майбутньому. Для досягнення поставленої мети можна обрати декілька пар на вибір і попросити продемонструвати те, що щойно обговорювалося. Беззаперечно, це сприятиме кращому засвоєнню теми, яка вивчається. Потрібно пам'ятати, що конструктивна зворотна реакція викладача на роботу студентів впливає на їхню мотивацію до вивчення предмету в майбутньому.

Саме робота в парах – одна з форм колективної діяльності. Тому питання найефективнішого розподілу студентів на пари постає ключовим аспектом в успішній реалізації зазначеної форми навчання. Так, провідні методисти України на чолі з С. Ніколаєвою вважають, що студенти можуть формувати пари за певними показниками, серед яких – навчальні можливості (найвищі, високі, середні, низькі), пізнавальні інтереси (високі, середні, немає), інтерес до навчальних тем протягом навчального року, професійний інтерес, види спілкування в групі [1, с. 240].

У праці «The Practice of English Language Teaching» дослідник Джеремі Хармер пропонує декілька принципів, щоб зробити поділ студентів на пари ефективним [5, с. 168–171].

Дружба. Дружні стосунки між студентами є ключовим моментом. Спостерігаючи за студентською молоддю, ми можемо помітити, хто з ким товаришує, але наші спостереження не завжди коректні, оскільки дружні стосунки можуть змінюватися протягом часу. Тому можна надати можливість самим студентам обрати собі пару.

Поділ за здібностями. За цим варіантом розподілу можна поради формувати пари так, щоб серед студентів були як «сильні», так і «слабкі». Більш здібні студенти можуть допомагати однокласникам, тому під час роботи ефективності досягають обоє.

Випадковість. Викладач може роздати студентам картки з літерами алфавіту А, В, С, D та ін. і після того, як картки роздані, попросити утворити однакові пари.

Зміна пари. Студенти можуть змінювати пару протягом виконання завдання.

Поділ за статтю. Студентів можна попросити утворити групи з партнером протилежної статі або навпаки – тієї самої статі. Проте завжди потрібно зважати на стосунки між студентами за межами аудиторії.

Важливий момент під час розподілу студентів на пари – недопущення формувань завжди тих самих пар, а щоразу пропонувати змінювати мовних партнерів. Мовознавець Сью Мюррей наголошувала, що зміна партнерів у парі позитивно відбивається на особистому прогресі студентів і загальній атмосфері в аудиторії під час розв'язання завдання [7, с. 49].

Під час виконання студентами роботи в парах можуть виникнути деякі проблеми: деякі пари студентів можуть закінчити роботу раніше за інших і своєю поведінкою показувати, що завдання вже виконано, й вони готові приступити до наступного. Викладач повинен брати до уваги цей факт завчасно й запропонувати додаткові ускладнені вправи для подальшої роботи. Цей компонент навчання дасть змогу студентам зрозуміти свою цінність.

Ще однією складністю можуть бути «проблемні пари». Деякі пари не концентруються на виконанні завдання й, замість продуктивної роботи на занятті, можуть обговорювати свої власні життєві моменти, зазвичай рідною мовою. А інколи «слабкі» студенти можуть губитися, якщо вони в парі з «сильними» однокласниками. За таких обставин варто змінити робочі пари студентів, навіть якщо вони є найкращими друзями.

Роботу викладача можна умовно поділити на два етапи.

Етап 1. У перші 30 секунд після того, як студенти одержали завдання й почали його виконувати, викладачеві потрібно впевнитися, чи всі студенти правильно зрозуміли поставлену мету. Моніторинг надає змогу переконатись у тому, що всі працюють активно та ніхто не уникає виконання завдання.

Етап 2. Якщо студенти потребують поради, підтримки, підказки й заохочення, викладач може взяти активну роль у процесі їхньої роботи в парах.

Стримане спостереження. Під час імплементації цього прийому викладач присутній в аудиторії, але не пропонує свою допомогу публічно, він спостерігає та слухає й жодним чином не відволікає студентів від виконання завдання. Він може втрутитися в процес лише за умови, якщо студенти його про це попросять.

Віддалення. Інколи присутність викладача може насправді заважати студентам у виконанні завдання. Тому йому краще бути на деякій відстані від студентів. Цей жест означатиме, що їм потрібно працювати без його допомоги.

Активне спостереження. Викладач, який активно спостерігає за процесом виконання завдання студентами, підходить до кожної пари студентів окремо, переглядає чи прослуховує відповіді й пропонує спонтанні поради та виправлення, а також відповідає на питання, що виникають у процесі виконання вправ.

Безпосередня участь. Викладач може приєднатися до студентської пари тимчасово або під час розв'язання цілого завдання, брати активну участь, пропонувати ідеї, допомагати з відповідями на запитання або приєднуватися до обговорення.

Як і будь-який вид діяльності, робота в парах має свої переваги й недоліки. Як стверджувала відомий лінгвіст Пенні Ур, серед переваг роботи в парах слід відзначити підвищення мотивації до вивчення іноземної мови та особисту участь студента [11]. На нашу думку, робота в парах – більш ефективна форма, ніж у мікрогрупах чи обговорення з усіма студентами, оскільки вона надає можливість кожному студентові висловити свою думку й набагато збільшує кількість часу говоріння для кожного, особливо інтровертів, які відмовляються говорити перед усією аудиторією. Крім того, студенти можуть учити та вчитися один в одного. Це відбувається свідомо чи несвідомо, виправляючи помилки та допомагаючи один одному з незнайомими словами. Окрім того, робота в парах є інтерактивною та комунікативною, оскільки вона передбачає взаємодію й спілкування між студентами. Взаємодія в парах розвиває соціальні навички: увічливість, поступливість, повагу до співрозмовника. Робота в парі здатна збільшити швидкість і плавність мови. Як стверджували зарубіжні фахівці П. Лайтбоун та Н. Спада: *«Існує доказ того, що студенти, які брали участь у парній роботі, опанували другу мову ефективніше, набули плавності мови, тому що цей вид роботи є близьким до “природного” спілкування в мовному середовищі»* [6, с. 104].

Виявлено також деякі недоліки роботи в парах. Побоювання викладача через те, що він утратить контроль на занятті, ігнорування виконання завдання й розмови рідною мовою на занятті, не бажання працювати з однокласниками, з якими не склалися стосунки. Крім того, працюючи в парі, студенти можуть припускатися помилок свого співрозмовника або зовсім відмовчуватися, не брати участі.

Серед третьокурсників Національної академії статистики, обліку та аудиту нами проведено дослідження. Методом дослідження обрано спостереження задля аналізу й порівняння виконання роботи в парах та індивідуально. Студентів поділено на групи. Перша була контрольною, оскільки виконання завдання відбувалось індивідуально. Друга група – експериментальна, вона працювала в парах. Обом групам запропоновано завдання скласти діалоги за темами «Structure of a Company», «Job Interview», «Leadership». Результати дослідницької роботи продемонстрували той факт, що студенти експериментальної групи завзятіше підійшли до виконання завдання. Діалоги, складені ними, мали більшу кількість реплік, ужиті граматичні форми (часові форми дієслова, модальні, допоміжні дієслова, іменники, прикметники тощо) мали меншу кількість помилок, фахова лексика була більш різноманітною за наповненням. Отже, доведено, що робота студентів у парах демонструє кращі результати, має позитивний вплив на розвиток знань студентів з іноземної мови, вона більш наближена до реального спілкування, розвиває діалогічне мовлення й підвищує мотивацію до опанування іноземної мови.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Робота студентів у парах має бути невід'ємною частиною заняття з іноземної мови в непрофільному вищому навчальному закладі, оскільки реалізація цієї форми сприяє ефективному розв'язанню проблеми спілкування. Вона збільшує активний час діяльності студентів, допомагає подолати страх зробити помилку, є наближеною до реального мовного середовища, тобто умов, що імітують природну ситуацію спілкування.

Проте цей аспект потребує комплексного й ґрунтовного дослідження з позицій дидактичних та психолінгвістичних концепцій.

Джерела та література

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / [кол. авторів під кер. С. Ю. Ніколаєвої]. – Вид. 2-ге, виправл. і переробл. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
2. Coleman J. The Adolescent Society / J. Coleman. – New York : Free Press of Glencoe, 1961. – 368 p.
3. Frost R. A Task-Based Approach [Electronic resource] / R. Frost // Teaching English, 2004. – Mode of access : <https://www.teachingenglish.org.uk/article/a-task-based-approach>.
4. Johnson D. W. Circles of Learning: Cooperation in the Classroom / D. W. Johnson, R. T. Johnson, E. J. Holubec. – Alexandria, VA : Association for Supervision and Curriculum Development, 1993. – 229 p.
5. Harmer J. The Practice of English Language Teaching / J. Harmer. – 4th ed. – Edinburg : Pearson Longman, 2007. – 448 p.
6. Lightbown P. How Languages Are Learned / P. Lightbown, N. Spada. – Oxford : Oxford University Press, 1993. – 233 p.
7. Murray S. Don't Just Sit There. Getting Students to Change Places in Class / S. Murray // Modern English Teacher. – 2000. – Vol. 9, № 4. – P. 49–52.
8. Sauvignon S. Communicative Competence: Theory and Classroom Practice. Reading / S. Sauvignon. – Mass : Addison. – Wesley, 1983. – 312 p.
9. Scrivener J. Learning Teaching: A Guidebook for English Language Teachers / J. Scrivener. – 2nd ed. – Oxford : Macmillan, 2005. – 431 p.
10. Slavin R. Using Student Team Learning / R. Slavin. – 4th ed. – Baltimore : John Hopkins University, 1994. – 25 p.
11. Ur P. Discussion That Work: Task-Centered Fluency Practice / P. Ur. – Cambridge : Cambridge University Press, 1981. – 122 p.

Волох Светлана. Организация работы в парах во время проведения занятий по иностранному языку в непрофильном вузе. Анализируется проблема организации работы в парах во время проведения занятий по иностранному языку в непрофильном высшем учебном заведении. Работу в парах возможно имплементировать для любой дидактической цели (усвоение, закрепление, проверка знаний). С целью организации речевого взаимодействия студентов в парах применение на практике таких методических приемов, как интервью, банк информации, поиск пары, дискуссионная игра, обеспечивает высокий уровень языковой деятельности студентов.

Дається детальний аналіз переваг і недоліків цієї форми роботи. В статті приводяться результати дослідження середі студентів. Методом дослідження избрано спостереження з метою аналізу і порівняння виконання роботи в парах і індивідуально. Експериментальним шляхом доведено, що робота студентів в парах демонструє кращі результати, надає позитивний вплив на розвиток знань студентів по іноземному мові, вона є більш наближеною до реального спілкування, розвиває діалогічну мову і підвищує мотивацію до оволодіння іноземною мовою.

Ключевые слова: колективне навчання, робота студентів в парі, груповий спосіб навчання, спостереження, активне спостереження, заняття по англійській мові, вище навчальне заклад.

Volokh Svitlana. Organization of Pairwork at the Foreign Language Lessons in Nonspecialized Higher Educational Establishment. The article is devoted to the organization of pairwork at the foreign language lessons in nonspecialized higher educational establishments. Pairwork can be implemented for any didactic purpose: learning, reinforcement and testing of knowledge. Using in practice such methodical techniques as interview, bank of information, pair search, discussion help to organize verbal interaction of students in pairs and provide a high level of students' language activity.

The author gives a detailed analysis of the advantages and disadvantages of this form of work. The article presents the results of the study among the students. Observation was chosen as a research method in order to analyze and compare the performance of pairwork versus working individually. It has been experimentally proved that the pairwork shows the best results, has a positive effect on the development of students' knowledge of a foreign language, it is closer to the real communication, develops a dialogical speech and increases motivation to master a foreign language.

Key words: cooperative learning, pairwork, group form of teaching, discreet monitoring, active monitoring, English lesson, higher education establishment.

Стаття надійшла до редколегії
31.03.2015 р.